

Laiks ilgtspējīgas attīstības mērķiem!

METODES, PIEEJAS, TEMATI UN IDEJAS

ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu iedzīvināšanai izglītībā

Šajā izdevumā atrodamas metodes un idejas Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) ilgtspējīgas attīstības mērķu iekļaušanai formālajā un neformālajā izglītībā.

Izdevumā ietvertais caurviju kompetenču apraksts ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai, kā arī mācību pieeju un metožu piemēri un ierosinātie temati ir tulkoti no Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas (UNESCO) publikācijas „Izglītība ilgtspējīgas attīstības mērķiem: mācību mērķi” (*Education for Sustainable Development Goals: learning objectives*) (2017).

Iekļautais informatīvais materiāls un tā izklāsts nav uzskatāmi par UNESCO viedokli attiecībā uz atsevišķu valstu, teritoriju, pilsētu vai reģionu un to autoritāšu juridisko statusu vai to noteiktajām robežām vai robežzonām. Publikācijā izteiktās idejas un viedokļi saistāmi ar to autoriem; izteiktajām idejām un viedokļiem nav obligāti jāsakrīt ar UNESCO viedokli, un tie neuzliek nekādus pienākumus organizācijai.

.....
Izdevumā ietverto ideju skolām autore: Kitija Balcare

Redaktore: Santa Logina

Dizainere un maketētāja: Vanda Voiciša

Publicējusi

Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas
Latvijas Nacionālā komisija (UNESCO LNK),
Pils laukums 4–206, Rīga, LV-1050, Latvija,
2020. gadā.

Apvienoto Nāciju
Izglītības, zinātnes
un kultūras organizācija

UNESCO
Latvijas
Nacionālā komisija

© UNESCO 2020 / UNESCO LNK 2020

Publikācija veidota ar Latvijas Republikas
Izglītības un zinātnes ministrijas atbalstu.

Izglītības un zinātnes ministrija

ISBN 978-9934-8876-5-9

Laiks ilgtspējīgas attīstības mērķiem!

Izglītība ir daļa no cilvēktiesībām un veido pamatu mieram un ilgtspējīgai attīstībai. Ikvienam, kurš iesaistīts izglītības procesā, ir dota iespēja mainīt pasauli, lai mazinātu draudus, ko rada klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības mazināšanās un pārmērīgs patēriņš.

Ilgtspējīgas attīstības mērķi, kurus līdz 2030. gadam apņēmušās sasniegt ANO iesaistītās valstis, to skaitā Latvija, dod lielisku iespēju izglītībai izvērsties sabiedrības un vides izaicinājumu risināšanā.

Uzdot jautājumu: „Ko es šodien uzzināju?” – ir svarīgi. Taču vēl svarīgāk ir jautāt: „Kur es varu izmantot šīs zināšanas, un kā vārdā es rīkojos?” Vai katrs no mums ir gatavs skaidri apzināties, kā mūsu pieņemtie lēmumi un spertie soļi ietekmē to, kas notiek apkārt, tagad un kā tie ietekmēs nākotni?

Lai katrs sevī stiprinām atbildīgu attieksmi pret pasauli un tās nākotni!

Baiba Moļņika,
*UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas
ģenerālsekretāre*

Par šo izdevumu

Mēs dzīvojam savstarpēji saistītā pasaulē un sarežģītā laikā: izaicinājumi, ar kuriem sastopas mūsu planēta un sabiedrība, ietekmē ikvienu no mums. [ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi](#), ko 2015. gadā ANO dalībvalstis apstiprināja Ģenerālajā asamblejā, izvirza 17 rīcības jomas – mērķus – un 169 apakšmērķus, kas sasniedzami līdz 2030. gadam, lai veidotu pasauli ilgtspējīgāku un risinātu tādas sociālās, vides un ekonomikas attīstības problēmas kā nabadzība, bads, veselības aprūpes un izglītības pieejamība un kvalitāte, globālā sasilšana, dzimumu līdztiesība, ūdensapgāde un sanitārija, enerģijas ieguve, urbanizācija, dabas aizsardzība, sociālais taisnīgums, mediju drošība, vārda brīvība u. c.

Lai iedziļinātos 21. gadsimta problēmjautājumos un atrastu risinājumus gan lokālā, gan globālā līmenī, izglītībai ir izšķirošā loma. UNESCO skatījumā, ir jānodrošina, lai ikviens apgūtu atbilstošas prasmes, zināšanas, tāpat jāveicina attieksmes un vērtības ilgtspējīgai attīstībai, izprotot individuālo un kolektīvo ietekmi uz apkārtējo pasauli. Stājoties pretī sarežģītajiem mūsdienu izaicinājumiem un iesaistoties ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā, ikvienam nepieciešamas ilgtspējas kompetences.

Šajā izdevumā uzzināsiet, kādas kompetences ir nozīmīgas, lai piedalītos ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā. Tas dos ieskatu ar visiem mērķiem saistītos tematos, kas iekļaujami kā formālajā, tā neformālajā izglītībā. Tāpat izdevumā apkopotas metodes, pieejas, kā arī oriģinālas idejas, lai ikvienu iepazīstinātu ar ANO ilgtspējīgas attīstības mērķiem un iesaistītu to sasniegšanā.

Caurviju kompetences ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai

Sabiedrības visā pasaulē, cenšoties iet vienā solī ar straujo tehnoloģiju un globalizācijas attīstību, saskaras ar daudziem jauniem izaicinājumiem. Tie ietver arvien sarežģītākas un nenoteiktākas situācijas, individuālu pieeju un lielāku sociālo daudzveidību, pieaugošu ekonomikas un kultūras nevienādību, ekosistēmu (no kurām šīs sabiedrības ir atkarīgas) pakalpojumu kvalitātes pasliktināšanos, kā arī lielāku neaizsargātību dabas un tehnoloģisko apdraudējumu priekšā. Sabiedrībai pieejamās informācijas apjoms strauji pieaug. Visi šie izaicinājumi prasa radošu un pašorganizētu rīcību, jo vienkāršie problēmrisināšanas procesi, kuri tiek īstenoti atbilstoši noteiktam plānam, šādās sarežģītās situācijās neder. Cilvēkiem ir jāmacās izprast sarežģīto pasauli, kurā viņi dzīvo. Tiem ir

jāspēj sadarboties, runāt un rīkoties, lai panāktu pozitīvas pārmaiņas. Šādus cilvēkus mēs saucam par ilgtspējīgiem pilsoņiem.

Pastāv vienprātība, ka ilgtspējīgiem pilsoņiem ir vajadzīgas noteiktas kompetences, kas mūsdienu pasaulē viņiem ļauj rīkoties konstruktīvi un atbildīgi. **Kompetences** ir specifiskas iezīmes, kas cilvēkam nepieciešamas rīcībai un pašorganizācijai dažādos sarežģītos apstākļos un situācijās. Tās ietver kognitīvos, emocionālos, gribas un motivācijas elementus, tādējādi kompetences veidojas zināšanu, spēju un iemaņu, motivācijas un emociju izpausmju mijiedarbībā. Kompetences nevar iemācīt, tās ir jāattīsta pašiem skolēniem. Kompetences tiek iegūtas darbībā, balstoties pieredzē un pārdomās.

PAMATA KOMPETENCES:

caurviju kompetences, kas nepieciešamas visu vecumu izglītojamajiem visā pasaulē (tās attīstāmas dažādiem vecumposmiem atbilstošā līmenī). Tās var raksturot kā vispārējas, transversālas un daudzfunkcionālas. Šīs kompetences neaizstāj konkrētas prasmes, kas nepieciešamas veiksmīgai rīcībai noteiktās situācijās, bet aptver arī tās un ir vērstas uz plašāku lietojumu.

Turpmāk norādītās pamatkompetences tiek uzskatītas par būtiskām, lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību.

SISTĒMISKĀS DOMĀŠANAS KOMPETENCE:

spēja atpazīt un saprast savstarpējās attiecības, analizēt kompleksas sistēmas, izprast, kā sistēmas darbojas dažādās jomās un dažādos mērogos, rīkoties nenoteiktības apstākļos.

PROGNOZĒŠANAS KOMPETENCE:

spēja saprast un izvērtēt dažādus nākotnes ceļus – iespējamus, ticamākos un vēlamos –, veidot savu nākotnes vīziju, ievērot piesardzību, izvērtēt rīcības sekas, pārvarēt riskus un pielāgoties pārmaiņām.

NORMATĪVĀ KOMPETENCE:

spēja izprast un pārdomāt normas un vērtības, kas ir indivīda rīcības pamatā, kā arī vienoties par ilgtspējas vērtībām, principiem, mērķiem un sasniedzamajiem rezultātiem interešu konfliktu vai kompromisu rašanas situācijās, kā arī nezināmos vai pretrunīgos apstākļos.

STRATĒĢISKĀ KOMPETENCE:

spēja, sadarbojoties ar citiem, izstrādāt un īstenot inovatīvus pasākumus, kas veicina ilgtspējību vietējā un plašākā līmenī.

SADARBĪBAS KOMPETENCE:

spēja mācīties no citiem, izprast un cienīt citu vajadzības, uzskatus un rīcību (empātija), saprast, just līdzīgu un būt iejūtīgam pret citiem (empātiskā līderība), risināt konfliktus grupā, veicināt uz sadarbību un līdzdalību vērstu problēmu risināšanu.

KRITISKĀS DOMĀŠANAS KOMPETENCE:

spēja apšaubīt pieņemtās normas, praksi un viedokļus, pārdomāt savas vērtības, pieņemumus un rīcību, paust konkrētu viedokli ilgtspējības jautājumos.

SEVIS APZINĀŠANĀS KOMPETENCE:

spēja pārdomāt savu lomu vietējā un globālajā sabiedrībā, nerimstoši izvērtēt un motivēt savu rīcību, kā arī apzināties savas izjūtas un vēlmes.

INTEGRĒTĀ PROBLĒMU RISINĀŠANAS KOMPETENCE:

visaptveroša spēja izmantot dažādas problēmu risināšanas sistēmas sarežģītām ilgtspējas problēmām un izstrādāt dzīvotspējīgus, iekļaujošus un taisnīgus iespējamus risinājumus, kuri veicina ilgtspējīgu attīstību, integrējot iepriekš minētās prasmes.

*Metodes, pieejas, temati un
idejas ANO ilgtspējīgas attīstības
mērķu iedzīvināšanai izglītībā*

1 NOVĒRSTA NABADZĪBA

**Visur izskaust
nabadzību visās
tās izpausmēs**

1. ilgtspējīgas attīstības mērķis – novērsta nabadzība

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Nabadzības definīcijas.
- Galējas nabadzības un ārkārtīgas bagātības sadalījums globālā, valsts un vietējā mērogā, kā arī to rašanās iemesli.
- Sociālās labklājības aizsardzības sistēmu un pasākumu nozīmīgums.
- Nozīmes piešķiršana vienlīdzīgām tiesībām uz ekonomiskajiem resursiem, kā arī piekļuvei pamatpakalpojumiem, zemes u. c. veidu īpašumtiesībām un kontrolei, mantošanas tiesībām, pienācīgiem jauno tehnoloģiju un finanšu pakalpojumiem, tostarp mikrofinansējumam.
- Nabadzības, dabas radītu apdraudējumu, klimata pārmaiņu u. c. ekonomisku, sociālu vai vides satricinājumu un grūtību savstarpējā saistība.
- Ar nabadzību saistīti darba apstākļi – „sviedrētavas” jeb melnais darbs, bērnu nodarbināšana un mūsdienu verdzība.
- Nabadzīgo un neaizsargāto iedzīvotāju izturētspēja.
- Nabadzības izraisītās sekas – nepilnvērtīgs uzturs, bērnu un māšu mirstība, noziedzība un vardarbība.
- Sadarbība attīstības jomā.
- Vietēja, valsts un starptautiska mēroga politikas pamatprincipi, kas balstīti uz attīstības stratēģijām nabadzības novēršanai un dzimumu līdztiesības nodrošināšanai.

1. ilgtspējīgas attīstības mērķis – novērsta nabadzība

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Veidot partnerības starp dažādu pasaules reģionu skolām un augstskolām (dienvidi–ziemeļi, dienvidi–dienvidi).
- Plānot un īstenot vietēja un globāla mēroga informētības uzlabošanas kampaņu nabadzības jautājumos.
- Izstrādāt un īstenot plānu skolēnu uzņēmumam, kas pārdo godīgās tirdzniecības produktus.
- Sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām, privāto sektoru un / vai sabiedriskām grupām u. c. iesaistītajām pusēm plānot un īstenot vietēja mēroga pakalpojumu apmācības un / vai iesaistes pasākumus, lai sniegtu iespējas nabadzīgajiem iedzīvotājiem, samazinātu to neaizsargātību pret dažādiem apdraudējumiem un palielinātu viņu izturētspēju.
- Izpētīt nabadzību un bagātību noteiktās valstīs (dokumentu analīze) vai vietējā līmenī (ekskursijas, intervijas u. c.).
- Nodrošināt stažēšanos organizācijās, kuras nodarbojas ar nabadzības jautājumiem.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Vai nabadzība pieaug vai samazinās?”

SKOLAS SLUDINĀJUMU DĒLIS

Tas, kas vienam ir kļuvis lieks, citam var būt lielā vērtē. Varbūt kādi sporta apavi ir kļuvuši par mazu, varbūt rudens ķirbji aizņem pārāk daudz vietas dārzā, varbūt vecais divritenis jau labu laiku put pagrabstāvā? Izveidojiet skolā sludinājumu dēli, kas var palīdzēt lietām atrast jaunas mājas! Radiet sludinājuma dēlim reklāmas kampaņu, lai citi uzzina par to, un aiciniet to izmantot ikdienā!

PILNĀS SOMAS DIENA

Iepazīstieties ar kādu vietējo labdarības organizāciju un tās darbu ikdienā, apciemojot to vai uzaicinot uz vieslekciju savā skolā! Sadarbībā ar šo organizāciju reizi semestrī rīkojiet Pilnās somas dienu, aicinot skolēnus un viņu ģimenes to, kas pašiem vairs nav vajadzīgs, ziedot citiem!

2 NOVĒRSTS BADS UN ILGTSPĒJĪGA LAUKSAIMNIECĪBA

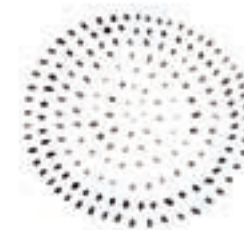
Izskaut badu, panākt
pārtikas nodrošinājumu
un uzlabotu uzturu,
veicināt ilgtspējīgu
lauksaimniecību

2. ilgtspējīgas attīstības mērķis – novērsts bads

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Bada un nepilnvērtīga uztura definīcija.
- Iedzīvotāju grupas, kuras ir īpaši pakļautas badam un nepilnvērtīgam uzturam.
- Bada un nepilnvērtīga uztura galvenie noteicošie faktori un cēloņi, tostarp klimata pārmaiņu saistība ar pārtikas nodrošinājumu un augsnes kvalitātes samazināšanos.
- Bada un nepilnvērtīga uztura sekas attiecībā uz iedzīvotāju veselību un labklājību, ietverot tādas pielāgošanās prakses kā migrācija.
- Ēdiena fiziskā un emocionālā funkcija, kā arī sociālie un kultūras aspekti.
- Bads pārtikas pārpilnības, aptaukošanās un pārtikas izšķērdēšanas kontekstā.
- Pasaules pārtikas nodrošinājums – imports, eksports, ienesīgie kultūraugi, starptautiskie nodokļi, subsīdijas, tirdzniecības sistēmas, vērtības, riski un izaicinājumi ģenētiski modificētu organismu izmantošanā.
- Organizācijas un kustības, kuru darbs ir saistīts ar bada un ilgtspējīgas lauksaimniecības jautājumiem (piemēram, ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija (angļu valodā – „Food and Agriculture Organization”, FAO), pārtikas kvalitātes uzraudzības organizācija „Foodwatch”, veselīgās pārtikas organizācija „Slow Food”), kā arī kopienas atbalstītas lauksaimniecības apvienības (starptautiskā zemnieku kustība „Via Campesina” u. c.).
- Ilgtspējīgas lauksaimniecības, tostarp klimatnoturīgas prakses, bioloģiskās lauksaimniecības, biodinamiskās lauksaimniecības, permakultūras un agromežsaimniecības jēdziens un principi.
- Sēklu, augu un dzīvnieku bioloģiskā daudzveidība, jo īpaši attiecībā uz savvaļas sugām.

2. ilgtspējīgas attīstības mērķis – novērsts bads

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Izmantot lomu spēles, īstenojot scenārijus, kuros mazapjoma ražotāji sacenšas ar lielajiem uzņēmumiem globālajā tirgū, ko ietekmē nodokļi, subsīdijas, tarifi, kvotas u. c. instrumenti.
- Analizēt vietēja vai valsts mēroga pārtikas ražošanas un patēriņa sistēmas un / vai dabas radīta apdraudējuma un katastrofu ietekmi uz pārtikas ražošanas sistēmām, attīstīt iespējamus scenārijus.
- Izpētīt atbilstošas un neatbilstošas valsts politikas vai uzņēmumu pārvaldības stratēģijas, kas tiek izmantotas bada novēršanā, pārtikas atkritumu samazināšanā, kā arī ilgtspējīgas lauksaimniecības veicināšanā.
- Organizēt ekskursijas un braucienus uz vietām, kur ilgtspējīga lauksaimniecība tiek īstenota praksē.
- Izsekot ēdiena ceļu no lauka līdz galdam, t. i., no audzēšanas un ražas novākšanas līdz ēdiena pagatavošanai, piemēram, pilsētvides vai skolu dārzkopības projektos.
- Iesaistīt skolēnus pasākumos, kas veltīti neizlietotā ēdiena izsniegšanai grūtībās nonākušiem cilvēkiem.
- Izvērtēt pārtikas aprites ciklu.

ATBILDĪGO RECEPŠU PAVĀRGRĀMATA

Izveidojiet skolas vai klases īpašo pavārgrāmatu! Vai zinājāt, ka var ēst ne tikai burkānu, bet arī tā lakstus? Ka labi garšo arī svaigs brokoļa kātiņš? Ka no vakardienas vārītajiem kartupeļiem sanāk lieliski kartupeļu plācenīši? Aiciniet klases vai skolēnu grupas radīt savu īpašo recepti, piemēram, no ēdiena pārpalikumiem vai no tām pārtikas produktu sastāvdaļām, kuras līdz šim uzskatījāt par neēdamām! Ieviesiet skolas ēdienkartē kādu no šīm receptēm līdz ar vienu dienu mēnesī, kad katrs uz sava šķīvja ēdienu var uzlikt pats, liekot tik daudz, cik apēdīs, tādējādi samazinot pārtikas atkritumu apjomu!

VIETĒJO ZEMNIEKU SAIMNIECĪBU KARTE

Atbalstot vietējos zemniekus, izziniet ilgtspējīgas vietējās saimniecības darba principus! Iepazīstiet apkaimi, uzmeklējot vietējās zemnieku saimniecības! Izpētiet pārtikas produktu ceļu no sēklas līdz šķīvim! Sagatavojiet lielformāta apkaimes karti, atzīmējot tajā vietējās saimniecības, kas var kalpot par alternatīvu lielveikalam! Izveidoto karti izvietojiet redzamā vietā skolā vai tuvējā bibliotēkā vai izplatiet sociālo tīklu vietnē, piemēram, sadarbībā ar vietējo pašvaldību!

3 LABA VESELĪBA UN LABKLĀJĪBA

**Nodrošināt veselīgu
dzīvi un sekmēt
labklājību jebkura
vecuma cilvēkiem**

3. ilgtspējīgas attīstības mērķis – laba veselība

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Smagas pārnēsājamās un nepārnēsājamās slimības.
- Neaizsargāto iedzīvotāju grupu veselības problēmas visvairāk apdraudētajos reģionos, izpratne par dzimumu nevienlīdzības ietekmi uz veselību un labklājību.
- Tiešās stratēģijas veselības un labklājības veicināšanai, piemēram, vakcinācija, veselīgs ēdiens, fiziskās aktivitātes, garīgā veselība, medicīniskas konsultācijas, izglītība, seksuālās un reproduktīvās veselības izglītība, tostarp jautājumos par kontracepciju un drošākām dzimumattiecībām.
- Netiešās stratēģijas (sabiedrības veselības jomā) veselības un labklājības veicināšanai, piemēram, politiskās programmas, kas veltītas veselības apdrošināšanai, cenas ziņā pieejamai medicīnai, veselības pakalpojumiem (tostarp seksuālās un reproduktīvās veselības aprūpē), narkomānijas novēršanai, zināšanu un tehnoloģiju nodošanai, piesārņojuma samazināšanai, agrīnās brīdināšanas un riska samazināšanas iespējām.
- Dzīves kvalitātes, labklājības un laimes filozofiskā un ētiskā koncepcija.
- Seksuālās un reproduktīvās veselības izglītība, tostarp ģimenes plānošanā.
- Diskriminācija pret HIV inficētām personām un cilvēkiem ar citām (fiziskām vai garīgām) saslimšanām.
- Ceļu satiksmes negadījumi.
- Liekais svars un aptaukošanās, nepietiekamas fiziskās aktivitātes un neveselīgs ēdiens.
- Ķīmiskās vielas, gaisa, ūdens un augsnes piesārņojums.

3. ilgtspējīgas attīstības mērķis – labā veselība

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Izvietot informācijas standus pilsētā, piemēram, Pasauls AIDS dienā (1. decembrī).
- Demonstrēt videomateriālus, kuros redzams veselīgs dzīvesveids (piemēram, prezervatīvu izmantošana drošākām dzimumattiecībām, atteikšanās no piedāvātajām narkotikām).
- Piedalīties ētisku un pārdomātu eseju rakstīšanā un / vai diskusijās par veselīgas un labklājīgas dzīves nozīmi.
- Iesaistīties stāstnieku pasākumos, kuros uzstājas cilvēki ar smagām slimībām, narkotiku atkarību u. c. problēmām.
- Organizēt apmācības par veselības veicināšanas un slimību profilakses stratēģijām (piemēram, dalību fiziskajās aktivitātēs, veselīga ēdiena pagatavošanu, prezervatīva izmantošanu, pretodu tīkla uzstādīšanu, piesārņota ūdens izraisītu slimību avotu noteikšanu un novēršanu).
- Īstenot projektus par epidēmiskām un endēmiskām slimībām (malāriju, Zikas vīrusu, Eholas vīrusu u. c.), pretstatot panākumus un izaicinājumus.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Vai ilgāka dzīve ir labāka dzīve?”

KUSTĪGA DZĪVESVEIDA NODARBĪBU CIKLS

Lai atklātu, ka kustība ir viens no veselības stūrakmeņiem, organizējiet pasākumu vai pašradītu videofilmu ciklu! Katrā pasākumā aiciniet skolēnus pašus vai viņu ģimenes locekļus brīvprātīgi dalīties pieredzē, vadot citiem interesentiem kādu nodarbību, kurā tiktu parādīta kustības daudzpusība! Piemēram, jogas pozas, pamatprincipi balansēšanai uz virves vai baleta pamatkustības var atklāt vēl nezināmu kustību prieku. Uzaiciniet uz skolu vietējās apkāmes kustību meistarību – sportistu, dejotāju, vingrotāju vai kādu citu –, kurš piedalītos kopīgā nodarbībā un pastāstītu par to, kā kustības ir ietekmējušas viņa dzīves ceļu!

ĒŠANAS DIENASGRĀMATA

Paturot prātā, ka veselības pamatā ir uzturs, aiciniet skolēnus izveidot savu ēšanas dienasgrāmatu, nedēļas garumā pierakstot ikvienu apēsto pārtikas produktu un tā izcelsmi! Analizējiet šo produktu uzturvērtību un atbilstību veselīga uztura piramīdai! Aiciniet skolēnus darboties pāros – samainīties pierakstiem, iepazīties ar pārinieka ēdienkarti un izstrādāt ieteikumus viņa uztura ieradumu uzlabošanai!

4 KVALITĀVA IZGLĪTĪBA

**Nodrošināt iekļaujošu
un kvalitatīvu
izglītību un veicināt
mūžizglītības iespējas**

4. ilgtspējīgas attīstības mērķis – kvalitatīva izglītība

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Izglītība kā sabiedriskais labums, globāls kopējais labums, pamata cilvēktiesības un priekšnoteikums citu tiesību īstenošanai.
- Ietvars „Izglītība 2030”, kā arī inovatīvu un sekmīgu piemēru izpēte visā pasaulē.
- Iekļaujošu un vienlīdzīgu iespēju nozīme kvalitatīvā izglītībā un mūžizglītībā, nodrošinot tās visiem (formālās, neformālās un ikdienējās mācības, ietverot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) izmantošanu) un visos līmeņos, lai uzlabotu cilvēku dzīvi un nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību.
- Iemesli, kas ierobežo piekļuvi izglītībai (nabadzība, konflikti, katastrofas, dzimumu nevienlīdzība, valsts finansējuma trūkums izglītības jomā, pieaugošā pāreja uz privātā sektora pakalpojumiem).
- Rakstpratības un rēķinpratības, kā arī pamatprasmju apguves panākumi globālā mērogā.
- Daudzveidība un iekļaujošā izglītība.
- 21. gadsimtā nepieciešamās pamatprasmes un kompetences.
- Zināšanas, vērtības, prasmes un ieradumi, kas nepieciešami ilgtspējīgas attīstības veicināšanai.
- Izglītības ilgtspējīgai attīstībai (IIA) koncepcija, visas institūcijas aptveroša pieeja kā galvenā stratēģija IIA paplašināšanā un mācību metodes ilgtspējības kompetenču attīstīšanai.
- Iespēju nodrošināšana jauniešiem un atstumto iedzīvotāju grupām.

4. ilgtspējīgas attīstības mērķis – kvalitatīva izglītība

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Veidot partnerības starp skolām, augstskolām u. c. izglītības iestādēm no dažādiem pasaules reģioniem (dienvidi–ziemeļi, dienvidi–dienvidi).
- Plānot un īstenot informētības uzlabošanas kampaņu kvalitatīvas izglītības jautājumos.
- Izpētīt izglītības sistēmu un piekļuvi izglītībai (piemēram, uzņemšanu sākumskolā) noteiktās kopienās vai valstīs.
- Plānot un īstenot IIA projektu skolā vai augstskolā, vai arī vietējā kopienā.
- Atzīmēt ANO pasludināto Pasaules jauniešu prasmju dienu (15. jūlijā), Starptautisko rakstpratības dienu (8. septembrī) vai Pasaules skolotāju dienu (5. oktobrī), piedalīties Globālās izglītības nedēļā.
- Organizēt IIA dienu vietējā, reģionālā vai valsts mērogā.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Kas ir ilgtspējīga skola?”

PĒCSTUNDA

Pētījumi liecina, ka skolēni veikli mācās no saviem vienaudžiem. Aiciniet katru skolēnu atrast savu stipro pusi, mudinot viņus dalīties zināšanās un prasmēs ar tiem, kuriem šajās jomās sniegums nav pietiekams! Klasesbiedrs var palīdzēt klasesbiedram, bet vecāko klašu skolēns var kļūt par palīgu jaunāko klašu skolēniem, kam ir mācīšanās grūtības.

KLASES VAKARS VECĀKIEM

Lai atgādinātu, ka mācīties nekad nav par vēlu, reizi semestrī sarīkojiet klases vakaru vecākiem un vecvecākiem! Vakara programmā iekļaujiet dažādas jaunas prasmes, ļaujot viņiem apgūt aktuālas zināšanas! Iemāciet vecmāmiņai lietot „Facebook” vai uzaiciniet tēti uz programmēšanas nodarbību!

5 DZIMUMU
LĪDZTIESĪBA

**Panākt dzimumu
līdztiesību un
iespējināt visas
sievietes un meitenes**

*5. ilgtspējīgas attīstības mērķis –
dzimumu līdztiesība*

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Dzimums – sabiedrībā un kultūrā balstīts priekšstats.
- Dzimumu nevienlīdzība, tradicionālās dzimumu lomas un strukturālā diskriminācija.
- Dzimumu līdztiesība un līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesos.
- Dzimums un darbs, ietverot darba samaksas atšķirības un neapmaksāta darba atpazīšanu.
- Dzimums un izglītība, tostarp dzimumu vienlīdzība pamata, vidējās un augstākās izglītības iegūšanā.
- Seksuālā un reproduktīvā veselība un seksuālās un reproduktīvās tiesības.
- Dzimums un nabadzība, ietverot pārtikas nodrošinājumu un finansiālu atkarību.
- Dzimumu aspekti kopienas dinamikā (lēmumu pieņemšana, pārvaldība, bērnu aprūpe, izglītība, konfliktu risināšana, katastrofu riska mazināšana un pielāgošanās klimata pārmaiņām).
- Sieviešu un meiteņu ekspluatēšana un tirdzniecība.
- Dzimumu aspektu savstarpējā saistība ar citām sociālajām kategorijām, piemēram, spējām, reliģiju un rasi.

5. ilgtspējīgas attīstības mērķis – dzimumu līdztiesība

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Atzīmēt Starptautisko dienu vardarbības pret sievietēm izskaušanai (25. novembrī).
- Aicināt uzstāties cilvēkus, kuri ir saskārušies ar vardarbību to dzimumidentitātes vai seksuālās orientācijas dēļ.
- Izmantot lomu spēles, kurās tiek izzināta iekļaušana un identitāte, kas balstīta uz dzimumu lomām¹.
- Sadarboties ar grupām no citām pasaules daļām, kurās valda atšķirīga pieeja dzimumu jautājumos.
- Pavadīt dienu tradicionālā sieviešu vai vīriešu darbā (apmainīties ar darbavietām).
- Izpētīt dabas radīto apdraudējumu un katastrofu atšķirīgo ietekmi uz sievietēm, meitenēm, vīriešiem un zēniem.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumus: „Ar ko atšķiras vienlīdzība un taisnīgums? Kā tie attiecas uz darba vidi?”

SIEVIETES ZINĀTNĒ

Iepazīstiet to pētnieču stāstus un viņu pētītās tēmas, kas gadu gaitā ieguvušas stipendiju „Sievietēm zinātnē”! Sarīkojiet tiešsaistes konferenci vai interviju, kurā uzaiciniet kādu no pētniecēm dalīties savā pieredzē, izvēloties darbu zinātnē!

SPOŽIE PRĀTI

Atrodiet apkaimes spožākās sievietes nestandarta profesijās un lūdziet viņas dalīties savā stāstā! Aiciniet skolabiedrus izpētīt katram savas dzimtas izcilās sievietes! Izpētiet skolas absolventu dzīvesgājumu, atrodiet iedvesmas piemēru skolai! Aiciniet vairākas klases sagatavot personību stāstus, sarīkojiet tematisku izstādi vai stāstu vakaru, ļaujot arī citiem izzināt šo sieviešu dzīvesgājumu un gūt iedvesmu kopīgai skolas spožo prātu arhīva veidošanai gadu garumā!

¹ Piemēram: http://www.youth.ie/sites/youth.ie/files/SDGs_Youth_Resource%20_Pack.pdf

6 TĪRS ŪDENS UN SANITĀRIJA

Nodrošināt ūdens un sanitārijas pieejamību visiem un ilgtspējīgu pārvaldību

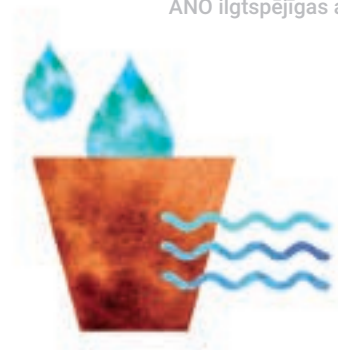
6. ilgtspējīgas attīstības mērķis – tīrs ūdens un piemēroti sanitārie apstākļi

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Globālais ūdens aprites cikls un ūdens sadale.
- Vienlīdzības nozīme attiecībā uz piekļuvi drošam un cenas ziņā pieejamam dzeramajam ūdenim (nodrošinātība ar ūdeni klimata pārmaiņu laikā, piemēram, novēršot sociālo un ekonomisko spiedienu, ko izraisa biežie sausuma periodi, kuri rada ūdens trūkumu, kā arī plūdi, kuru rezultātā savukārt ūdens ir pārāk daudz).
- Atbilstošu un vienlīdzīgu sanitārijas un higiēnas apstākļu, kā arī ūdens kvalitātes un kvantitātes rādītāju nozīme attiecībā uz veselību.
- Cilvēktiesības uz ūdeni, ūdens kā globāls kopējais labums.
- Bīstamu ķīmisko vielu un materiālu izgāšanas un nopludināšanas rezultātā radītā piesārņojuma ietekme uz ūdens kvalitāti.
- Ūdens trūkums un efektīva ūdens izmantošana.
- Ar ūdeni saistītu ekosistēmu nozīmīgums.
- Pasākumi un programmas, kas saistītas ar ūdens apgādi un sanitāriju, tostarp ūdens savākšanu, atsāļošanu, efektīvu ūdens izmantošanu, notekūdeņu attīrīšanu, atkārtotas pārstrādes un izmantošanas tehnoloģijām, ūdens jomas patentiem, ainavu veidošanu pazemes ūdeņu pievadei, kā arī integrētu ūdens resursu apsaimniekošanu.
- Ūdens eksportēšana (virtuālais ūdens tirgus).
- Ūdens un ilgtspējīga attīstība (piemēram, ūdens un dzimums, ūdens un nevienlīdzība, ūdens un veselība, ūdens un pilsētas, ūdens un enerģija, ūdens un pārtikas nodrošinājums, ūdens un katastrofu riska mazināšana, ūdens un klimata pārmaiņas, ūdens un zaļā ekonomika, ūdens un darbavietas).

6. ilgtspējīgas attīstības mērķis – tīrs ūdens un piemēroti sanitārie apstākļi

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Aprēķināt savu ūdens pēdas nospiedumu².
- Izstrādāt ilgtspējīgas vietēja mēroga ūdens izmantošanas un apgādes koncepciju, balstoties veiksmīgā pieredzē.
- Veidot partnerības starp skolām reģionos, kuros trūkst ūdens, un reģionos, kuri ir bagāti ar ūdeni.
- Organizēt ekskursijas un braucienus uz vietējām ūdens infrastruktūrām, kā arī uzraudzīt ūdens kvalitāti skolā un mājās.
- Plānot un īstenot informētības uzlabošanas kampaņu vai jauniešu rīcības projektu saistībā ar ūdeni un tā nozīmīgumu.
- Īstenot projektu par „neredzamo ūdeni”, piemēram, nosakot, cik daudz ūdens tiek patērēts, lai saražotu vienu kilogramu liellopu gaļas, vienu T kreklu u. c.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Ko cilvēks var darīt bez ūdens?”

CEĻZĪME ZOBU TĪRĪTĀJIEM

Veiciet eksperimentu un izmēriet, cik daudz neizmantota ūdens aiztek laikā, kamēr cilvēks tīra zobus! Aprēķiniet ūdens patēriņu un arīdzan tā izmaksas! Izstrādājiet dažādus uzlīmju variantus, kas mudinātu aizgriezt ūdens krānu, kamēr tiek mazgāti zobi! Balsojiet par veiksmīgākajām idejām, iesaistot pārējos skolasbiedrus, bet trīs veiksmīgākās idejas pārvērtiet informatīvās uzlīmēs, kuras ikvienu aiciniet izvietot savā vannasistabā!

ŪDENS CEĻŠ

Atkārtojiet ūdens aprites ciklu dabā! Izpētiet, kāds ir ūdens ceļš līdz skolas ūdens krānam un karp tas dodas tālāk! Noskaidrojiet, kā notekūdeņi tiek attīrīti jūsu pašvaldībā! Apziniet, kas ir būtiskākie ūdens kvalitātes riski! Izziniet skolā pieejamā ūdens atbilstību dzeramā ūdens prasībām! Noskaidrojiet, kas ir galvenie ūdens kvalitātes pasliktināšanās cēloņi vietējā apkaimē un kā tos iespējams mazināt!

² Ar ūdens pēdas nospiedumu saprot ūdens daudzumu, kas tiek patērēts, lai saražotu precī vai nodrošinātu pakalpojumu. To var noteikt attiecībā uz procesu (piemēram, rīsu audzēšanu), produktu (piemēram, džinsiem), degvielu vai pat starptautisku uzņēmumu. Ūdens pēdas nospiedums var arī sniegt informāciju par to, cik daudz ūdens patērē kāda valsts vai atsevišķs cilvēks.

Skat.: <http://waterfootprint.org/en/resources/interactive-tools/personal-water-footprint-calculator/>

7 PIEEJAMA UN ATJAUNOJAMA ENERĢIJA

Visiem nodrošināt
piekļuvi uzticamai,
ilgtspējīgai un
mūsdienīgai enerģijai
par pieejamu cenu

7. ilgtspējīgas attīstības mērķis – atjaunojamā enerģija

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

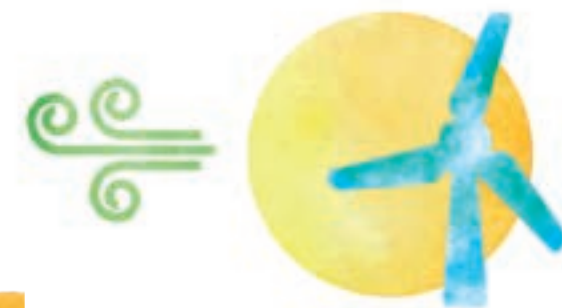
- Dažādi enerģijas veidi, jo īpaši atjaunojamo energoresursu (saules, vēja, ūdens, ģeotermālā, plūdmaiņu) enerģija.
- Enerģijas ražošana, piegāde, pieprasījums un patēriņš dažādās valstīs.
- Patērētās enerģijas energoefektivitāte un pietiekams nodrošinājums ar enerģiju.
- Stratēģijas: centralizētas un decentralizētas enerģijas ražošanas salīdzinājums; enerģētiskā neatkarība, kuru nodrošina, piemēram, vietējie energoapgādes uzņēmumi.
- Enerģijas politiskā, ekonomiskā un sociālā puse un saistība ar varas sistēmām – iespējamie interešu konflikti liela mēroga enerģijas projektos, piemēram, liela apjoma saules enerģijas ražotņu vai aizsprostu projektos (politiskā un ekonomiskā vara, kas sniedzas ārpus robežām, un jo īpaši pirmiedzīvotāju tiesības).
- Enerģijas ražošanas, apgādes un patēriņa ietekme uz vidi un saistītās problēmas (klimata pārmaiņas, „pelēkā” enerģija³).
- Publiskā un privātā sektora loma mazoglekļa energotehnoloģijas risinājumu izstrādē.
- Naftas ieguves maksimālais apjoms un energoapgādes drošība – pārmērīga atkarība no neatjaunojamiem energoresursiem, piemēram, naftas produktiem.
- Pārejas tehnoloģijas un tehnoloģija, kas paredz videi nekaitīgāku fosilā kurināmā izmantošanu.
- Dzimumu jautājumi, kas saistīti ar enerģijas ražošanu, apgādi un patēriņu.

³ „Pelēkā” enerģija ir neredzamā enerģija, kas saistīta ar produktu, t. i., kopējais enerģijas apjoms, kas patērēts visā produkta aprites ciklā no tā izgatavošanas līdz izmešanai.

7. ilgtspējīgas attīstības mērķis – atjaunojamā enerģija

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Izmēģināt atjaunojamās enerģijas tehnoloģijas.
- Pārdomāt un apspriest savus enerģijas patēriņa ieradumus, piemēram, pēc saviem ieskatiem sarindot enerģijas patēriņa iemeslus no pamatvajadzībām (ēdiena gatavošana) līdz luksusa vajadzībām (peldbaseina uzturēšana).
- Organizēt ekskursijas uz enerģijas ražotnēm, ietverot diskusijas par dažādu enerģijas veidu un projektu plusiem un mīnusiem ētisko aspektu ziņā.
- Analizēt nākotnes enerģijas ražošanas, apgādes un patēriņa scenārijus.
- Īstenot energotaupības kampaņu savā mācību vai darba iestādē vai vietējā kopienā.
- Īstenot projektu, lai uzaicinātajā grupā noskaidrotu, cik daudz enerģijas ir nepieciešams mūsu ikdienas vajadzību (maizes klaipa, brokastu pārslu u. c.) saražošanai.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Kā enerģija ir saistīta ar cilvēku labklājību?”

ENERĢIJAS AUDITS SKOLĀ

Aiciniet klases izpētīt skolas enerģijas avotus, apzinot tos, izmantotos resursus, resursu patēriņu un galā izstrādājot ieteikumus energoefektīvai ikdienai skolā! Iepazīstiniet ar ieteikumiem skolas lēmumpieņēmējus un vienojieties par trim soļiem, kurus iespējams spert, lai jau šajā mācību gadā uzlabotu skolas energoefektivitāti!

MŪSDIENĪGAS ENERĢIJAS „IZMEKLĒTĀJI”

Apziniet savas pilsētas, novada vai reģiona uzņēmumus, izpētot to enerģijas ieguves avotus! Atrodiet tos uzņēmumus, kuru ikdienā jau tiek izmantota atjaunojamā enerģija, un uzziniet vairāk par tās ieguvu un izmantošanu! Izpēti, kuri uzņēmumu risinājumi un kādā veidā varētu tikt izmantoti skolā!

8 CIENĪGS DARBS UN EKONOMISKĀ IZAUGSME

**Veicināt noturīgu,
iekļaujošu un
ilgtspējīgu ekonomikas
izaugsmi, pilnīgu
un produktīvu
nodarbinātību, kā
arī cilvēka cienīgu
darbu visiem**

8. ilgtspējīgas attīstības mērķis – labs darbs un ekonomikas izaugsme

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Ekonomikas ieguldījums cilvēku labklājībā, bezdarba sociālā un individuālā ietekme.
- Ekonomikas ētiskie aspekti.
- Ekonomiskās izaugsmes teorētiskās prognozes, modeļi un rādītāji (IKP, NKI, TAI).
- Alternatīvie ekonomikas modeļi un rādītāji: stabilās ekonomikas, labklājības ekonomikas, izaugsmes palēnināšanas vai naturālās saimniecības ekonomikas.
- Finanšu sistēmu koncepcijas un elementi, to ietekme uz ekonomisko attīstību (ieguldījumi, aizdevumi, aizņēmumi, procentu likmes, bankas, vērtspapīru tirgus darījumi, inflācija u. c.).
- Darbaspēks (iedzīvotāju skaita pieaugums dzimstības un migrācijas rezultātā u. c.).
- Dzimumu līdztiesība ekonomikā, aprūpes darba (ekonomiskā) vērtība.
- Nevienlīdzība darba tirgū: dažādas sociālās grupas, dažādi ienākumu līmeņi un atšķirīgs nedēļā nostrādātais darba laiks, sadalot pa valstīm, nozarēm, sociālajām grupām un dzimumiem.
- Oficiālais un neoficiālais darbs, darba tiesības, jo īpaši migrantiem un bēgļiem, piespiedu darbs, mūsdienu verdzība un cilvēku tirdzniecība.
- Uzņēmējdarbība, (sociālā) inovācija, jaunās tehnoloģijas un vietējās ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai.

8. ilgtspējīgas attīstības mērķis – labs darbs un ekonomikas izaugsme

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Iejusies „strīdnieka” lomā, iztīrājot dažādu ekonomiskās izaugsmes modeļu vājās puses.
- Plānot un īstenot uzņēmējdarbības un sociālās uzņēmējdarbības projektus.
- Organizēt studentu stažēšanos vietējos uzņēmumos.
- Izpētīt darba devēju un darba ņēmēju vajadzības un iespējas, organizējot intervijas.
- Modelēt dažādus privātās un profesionālās dzīves ceļus.
- Tikties ar darba devējiem dažādās nodarbībās.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Kā es savā darba dzīvē varu veicināt ilgtspējīgu attīstību?”

PIEREDZES STĀDAUDZĒTAVA

Kopā ar skolotāju apziniet vietējās brīvprātīgā darba iespējas, par kurām regulāri informējiet savus skolasbiedrus, aicinot viņus kādam palīdzēt un tādējādi gūt pieredzi! Brīvprātīgā darba veicējus aiciniet dalīties pieredzē ar citiem! Sagaidot vasaras sezonu, kopā ar skolotāju sagatavojiet sarakstu, kurā skolēni redzētu vasaras darba iespējas vietējos uzņēmumos!

REVĪZIJA VEIKALU PLAUKTOS

Lai veicinātu cilvēka cienīgu darbu visiem, izpētiet „Fairtrade”, „Fair For Life”, „UTZ Certified”, „Rainforest Alliance” vai citu līdzīgu marķējumu ieguves nosacījumus un veikalu plauktos aplūkojiet produktus, uz kuriem šāds marķējums atrodams! Izsekojiet konkrētā produkta ceļam no tā izcelsmes valsts līdz pat veikala plauktam! Izveidojiet informatīvu sižetu (audio vai video formātā), ar kuru varētu iepazīstināt skolēnu vecākus, izglītojot tos par marķējumu lomu ilgtspējīgā attīstībā!

9 RAŽOŠANA, INOVĀCIJAS UN INFRASTRUKTŪRA

**Veidot noturīgu
infrastruktūru,
veicināt iekļaujošu
un ilgtspējīgu
industrializāciju un
sekmēt inovācijas**

9. ilgtspējīgas attīstības mērķis – inovācijas un infrastruktūra

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- IKT ilgtspējība, ietverot piegādes ķēdes, atkritumu likvidēšanu un pārstrādi.
- Kvalitatīvas infrastruktūras loma sociālo, ekonomisko un politisko mērķu sasniegšanā.
- Nepieciešamā pamatinfrastruktūra, piemēram, ceļi, IKT, sanitārija, elektroenerģijas un ūdens apgāde.
- Iekļaujoša un ilgtspējīga inovācija un industrializācija.
- Ilgtspējīgas un noturīgas infrastruktūras izstrāde.
- Ilgtspējīga elektroenerģija: valsts mēroga tīkli, regulēti tarifi, ilgtspējīgu atjaunojamo energoresursu paplašināšana, konflikti.
- Ilgtspējīgs darba tirgus, iespējas un investīcijas.
- Ilgtspējīgs internets – no zaļajām tērzētavām līdz meklētājprogrammu serveru ekoloģiskajam pēdas nospiedumam.
- Ilgtspējīga transporta infrastruktūra.
- Alternatīvās valūtas – ieguldījums vietējā infrastruktūrā.

9. ilgtspējīgas attīstības mērķis – inovācijas un infrastruktūra

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Izmantot lomu spēles, iztēlojoties dienu bez elektrības.
- Izstrādāt darbības nepārtrauktības plānu kādam vietējam uzņēmumam pēc iespējama dabas izraisīta apdraudējuma.
- Izstrādāt enerģijas samazināšanas rīcības plānu savai vietējai kopienai.
- Izstrādāt redzējumu – pasaule bez transporta sistēmām, kurās tiek izmantoti fosilie kurināmie.
- Izstrādāt projektu, kurā tiek aplūkots viens fiziskās vai sociālās infrastruktūras veids, kas ir jūsu kopienas pamatā.
- Iesaistīt skolēnus un jauniešus kopienai nepieciešamo pulcēšanās vietu izveidē.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Vai inovācijas vienmēr ir labas?”

PA PĒDĀM ATKRITUMIEM

Pētot aprites ekonomikas principus, izpētiet atkritumu dzīvesstāstu! Izvēlieties noteiktu atkritumu veidu un izziniet tā turpmāko ceļu pēc nonākšanas atkritumu šķirošanas konteinerā – piemēram, dodieties ekskursijā uz atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu! Sarīkojiet radošo ideju konkursu par to, kā piešķirt konkrētiem atkritumiem otro dzīvi, nenogādājot tos atkritumu šķirošanas konteinerā!

VIZĪTE PIE ZINĀTNIKA

Inovācijas nereti dzimst zinātnieku prātā. Apmeklējiet kādu zinātnisko institūtu vai uzaiciniet tā pārstāvi uz skolu! Aiciniet skolēnus apzināt neērtības izglītības iestādes ikdienā un mudiniet radīt līdz šim nepieredzētus to risinājumus, īstenojot ilgtspējīgu pieeju, piemēram, materiālu izvēlē, enerģijas avotu lietojumā, sabiedrības līdzdalībā!

10 MAZINĀTA NEVIENLĪDZĪBA

**Samazināt
nevienlīdzību
starp valstīm un
valstu iekšienē**

10. ilgtspējīgas attīstības mērķis – mazināta nevienlīdzība

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Sociālā, ekonomiskā un politiskā iekļautība pretstatā sociālajai, ekonomiskajai un politiskajai nevienlīdzībai (valsts un globālā mērogā), tipiskākās diskriminācijas kategorijas.
- Dažādi rādītāji nevienlīdzības novērtēšanai.
- Tiesības uz zemi, īpašumu un dabas resursiem – to nozīme vienlīdzības nodrošināšanā; nevienlīdzības radītie apdraudējumi un iespējas.
- Fiskālā, atalgojuma un sociālās aizsardzības politika.
- Globālās tirdzniecības sistēmas un noteikumi (tostarp nodokļu režīmi).
- Darba standarti.
- Dažādu sociālo grupu vai valstspiederību pārstāvība valdībās, nozīmīgu un ietekmīgu iestāžu padomēs.
- Starptautiskās attīstības palīdzības apmērs un ietekme.
- Pašreizējās nevienlīdzības vēsturiskie cēloņi (tostarp starptautisko uzņēmumu loma).
- Iedzīvotāju migrācija un mobilitāte.

10. ilgtspējīgas attīstības mērķis – marināta nevienlīdzība

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Izspēlēt vienkāršas spēles, kurās paredzēts atšķirīgs resursu sadalījums, lai apspriestu netaisnīgas un nevienlīdzīgas attieksmes psiholoģisko ietekmi vai dabas radītu apdraudējumu pastiprinošo ietekmi, ko izraisa nevienlīdzība kopienā.
- Analizēt dažādu sociālo kategoriju sadalījumu savā darba vai mācību iestādē.
- Plānot informētības uzlabošanas vai politisku kampaņu, kuras mērķis ir novērst nevienlīdzību globālajās tirdzniecības sistēmās.
- Analizēt savu pieredzi, kas gūta, atrodoties privileģētā stāvoklī vai sastopoties ar diskrimināciju.
- Intervēt neaizsargātās personas (piemēram, migrantus).
- Izstrādāt tīmekļa vietni vai radīt emuāru, kurā tiek veidota izpratne par vietējo migrācijas un / vai bēgļu situāciju.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Kā nevienlīdzība ietekmē cilvēku laimi?”

CIEMOS PIE VIESIEM

Atrodiet kādu nesen Latvijā uz dzīvi apmetušo ārvalstnieku ģimeni un izziniet tās dzīvesstāstu! Palīdziet šai ģimenei iemācīties latviešu valodu vai apgūstiet kādus vārdus ģimenes dzimtajā valodā! Izpētiet migrācijas politiku un noteikumus, ar kuriem jāērķinās, ieceļojot Latvijā! Uzaiciniet ieceļojušo ģimeni organizēt kopīgu starpkultūru vakaru, lai iepazītu ģimeni un tās pārstāvētās valsts vai tautas kultūras tradīcijas!

KAIMIŅU BŪŠANA

Izpētiet migrācijas datus par tiem cilvēkiem, kas Latvijā ierodas uz īsu vai ilgāku laiku! Izgatavojiet lielformāta pasaules karti, iezīmējot tās valstis, kuru pārstāvji pašreiz uzturas Latvijā! Izpētiet iebraucēju pārstāvētās valstis, raksturojiet pašreizējo situāciju tajās! Salīdziniet šīs valstis ar Latviju dažādos raksturlielumos!

11 ILGTSPĒJĪGAS PILSĒTAS UN KOPIENAS

**Padarīt pilsētas un
apdzīvotas vietas
iekļaujošas, drošas,
pielāgoties spējīgas
un ilgtspējīgas**

11. ilgtspējīgas attīstības mērķis – ilgtspējīgas pilsētas un kopienas

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Pajumtes, drošības un iekļautības nodrošināšana (cilvēka vajadzības, aplūkojot dažādas individuālās un kolektīvās vēlmes, un vajadzības saistībā ar dzimumu, vecumu, ienākumu līmeni un spējām).
- Dabas resursu (atjaunojamo un neatjaunojamo) pārvaldība un izmantošana.
- Ilgtspējīga enerģija (enerģijas izmantošana mājsaimniecībās, atjaunojamo energoresursu enerģija, kopienas enerģijas shēmas) un transports.
- Ilgtspējīga pārtika (lauksaimniecība, bioloģiskā lauksaimniecība un permakultūra, kopienas atbalstīta lauksaimniecība, „maizes klēts”⁴, pārtikas pārstrāde, uztura izvēle un ēšanas paradumi, atkritumu radīšana).
- Ilgtspējīgas un izturīgas ēkas, kā arī teritoriālā plānošana (būvniecības materiāli, energotaupība, plānošanas procesi).
- Pilsētu ekoloģija un dzīvās dabas pielāgošanās cilvēku apdzīvotajai videi.
- Atkritumu radīšana un apsaimniekošana (neradīšana, samazināšana, pārstrāde, atkārtota izmantošana).
- Kopienas un to dinamika (lēmumu pieņemšana, pārvaldība, plānošana, konfliktu risināšana, alternatīvas kopienas, veselīgas kopienas, iekļaujošas kopienas, ekociemati, pārejas pilsētas).
- Ūdens aprites cikls un pazemes ūdeņu atjaunošana, izmantojot pilsētplānošanas risinājumus („zaļie jumti”, lietus ūdens savākšana, veco upes gultņu attīrīšana un atjaunošana, ilgtspējīga pilsētas noteksystema).
- Gatavība katastrofām un noturība pret tām, noturība pret nākotnē paredzamām laikapstākļu radītām problēmām, kā arī nozīme, kas tiek piešķirta, lai tās novērstu un tām sagatavotos.

⁴ „Maizes klēts” ir ģeogrāfiska vieta, kurā tiek audzēta un ražota pārtika noteiktai iedzīvotāju daļai.
Skat.: <http://foodshedalliance.org/what-is-a-foodshed>

11. ilgtspējīgas attīstības mērķis – ilgtspējīgas pilsētas un kopienas

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Doties ekskursijās uz ekociematiem u. c. „dzīvajām laboratorijām”, notekūdeņu attīrīšanas iekārtām u. c. pakalpojumu centriem, lai iepazītu pašreiz izmantoto un labāko praksi.
- Izstrādāt un īstenot (jauniešu) rīcības projektu par ilgtspējīgām pilsētām un kopienām.
- Aicināt vecākās paaudzes cilvēkus pastāstīt, kā laika gaitā ir mainījusies viņu dzīves telpa. Izvaicāt par viņu saistību ar biogeogrāfisko reģionu. Izmantot mākslu, literatūru un vēsturi, lai izpētītu šo apdzīvoto vietu un tajā notikušās izmaiņas.
- Izveidot kopienas dārzu.
- Izstrādāt kartēšanas projektus: kartēt attiecīgo apgabalu, lai atzīmētu, kur atrodas lietderīgi izmantotas publiski pieejamās vietas, cilvēku vajadzībām piemērots plānojums, teritorijas, kurās tiek nodrošinātas kopienas vajadzības, zaļās zonas u. c. Šajā kartē var atzīmēt arī teritorijas, kuras ir nepieciešams uzlabot, piemēram, vietas, kas visvairāk pakļautas dabas radītam apdraudējumam.
- Sagatavot divu minūšu videoklipu ar ilgtspējīgas pilsētas kopienas piemēriem.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Vai ilgtspējība tiktu panākta, ja visi dzīvotu pilsētās?”

MARŠRUTU CEĻVEDIS

Izpētiet tuvējo apkaimi un sagatavojiet vairākus kājāmgājēju vai velosipēdistu ekskursiju maršrutus gan dabā, gan pilsētā vai novadā! Apziniet maršrutos iekļaujamos dabas un kultūrvēsturiskos objektus un aprakstiet tos! Aprēķiniet maršrutu garumu un iespējamo ilgumu, mērojot tos kājām vai ar velosipēdu! Sagatavojiet karti ar fotogrāfijās fiksētiem objektiem un publicējiet velosipēdistu maršrutus sociālo tīklu vietnēs vai nogādājiet tos tuvējā tūrisma informācijas centrā!

DROŠĀKAI IKDIENAI

Tumša vārtrūme? Noklīdis suns? Salauzts soliņš? Aptaujājiet vietējos iedzīvotājus un apkopojiet idejas, kā tuvējo apkārtni padarīt par drošāku dzīvesvietu ikvienam! Apziniet priekšlikumus un izpētiet, ko iespējams paveikt pašu spēkiem, lai nodrošinātu kādas idejas īstenošanu! Izstrādājiet idejas īstenošanas plānu, iepazīstiniet ar to pašvaldību un piedāvājiet to kopīgi īstenot!

12 ATBILDĪGS PATĒRIŅŠ UN RAŽOŠANA

**Nodrošināt ilgtspējīgus
patēriņa paradumus un
ražošanas modeļus**

12. ilgtspējīgas attīstības mērķis – atbildīgs patēriņš

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Reklāmas, vienaudžu ietekme, piederības un identitātes veidošana.
- Ražošanas un patēriņa vēsture, modeļi un vērtības ķēdes, kā arī dabas resursu (atjaunojamo un neatjaunojamo) pārvaldība un izmantošana.
- Ražošanas un patēriņa ietekme uz vides un sociālajiem aspektiem.
- Enerģijas ražošana un patēriņš (enerģijas izmantošana transporta, mājsaimniecības un komerciālām vajadzībām, atjaunojamie energoresursi).
- Pārtikas ražošana un patēriņš (lauksaimniecība, pārtikas pārstrāde, uztura izvēle un ēšanas paradumi, atkritumu radīšana, atmežošana, pārmērīgs pārtikas patēriņš un bads).
- Tūrisms.
- Atkritumu radīšana un apsaimniekošana (neradīšana, samazināšana, pārstrāde, atkārtota izmantošana).
- Ilgtspējīgs dzīvesveids un dažādas ilgtspējīgas ražošanas un patēriņa prakses.
- Marķējumu un sertifikātu piešķiršanas sistēmas, kas tiek izmantotas ilgtspējīgā ražošanā un patēriņā.
- Zaļā ekonomika (princips „no šūpuļa līdz šūpulim”, aprites ekonomika, zaļā izaugsme, izaugsmes palēnināšana).

12. ilgtspējīgas attīstības mērķis – atbildīgs patēriņš

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Aprēķināt un izvērtēt savu individuālo ekoloģisko pēdas nospiedumu.
- Analizēt dažādus produktus (piemēram, mobilos tālruņus, datorus, apģērbu), izmantojot aprites cikla izvērtējumu.
- Izveidot skolēnu mācību uzņēmumu, kas ražo un pārdod ilgtspējīgus produktus.
- Izmantot lomu spēles, iejūtoties dažādu tirdzniecības sistēmas dalībnieku lomā (ražotājs, reklāmdevējs, patērētājs, atkritumu apsaimniekotājs u. c.).
- Demonstrēt īsfilmas vai dokumentālās filmas, lai palīdzētu skolēniem izprast ražošanas un patēriņa modeļus (piemēram, Enijas Lenardas (*Annie Leonard*) filmu „Story of Stuff”⁵).
- Izstrādāt un īstenot (jauniešu) rīcības projektu, kas saistīts ar ražošanu un patēriņu (piemēram, modi, tehnoloģijām u. c.).
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Vai ilgtspējība nozīmē atteikšanos no lietām?”

MANTU MAIŅAS TIRGUS

Lai mantas piedzīvotu otru elpu, nevis nonāktu atkritumu kalnā, var noderēt mantu maiņas ideja. Ieviesiet skolā vai klasē jaunu tradīciju – rudens vai pavasara mantu maiņas tirdziņu! Turp var aicināt nest tās lietas (rotaļlietas, grāmatas, apģērbu), kas pašam vairs neder, bet, iemainītas pret kaut ko no cita dalībnieka krājumiem, saņēmēju var iepriecināt.

VIETĒJO RAŽOTĀJU POPULARIZĒŠANA

Apziniet savas apkaimes amatniekus, ražotājus, mājražotājus! Varbūt kāda klasesbiedra vecmāmiņa ada rakstainus cimdus un zeķes? Palīdziet šai vecmāmiņai atrast rokas un kājas, kuras viņas darinājumi varētu sildīt! Izmantojot mūsdienu tiešsaistes iespējas, radiet kādam vietējam ražotājam reklāmas kampaņu, piemēram, palīdziet popularizēt viņa produktus tiešsaistē – izveidojiet reklāmas lapu sociālo tīklu vietnēs vai veikalņu tiešsaistes platformā!

⁵ <http://storyofstuff.org/movies/story-of-stuff/>

13 RĪCĪBA KLIMATA JOMĀ

**Veikt steidzamus
pasākumus, lai cīnītos
pret klimata pārmaiņām
un to ietekmi**

13. ilgtspējīgas attīstības mērķis – planētas aizsardzība

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Siltumnīcefekta gāzes un to emisija.
- Enerģētikas, lauksaimniecības un rūpniecības radītā siltumnīcefekta gāzu emisija.
- Ar klimata pārmaiņām saistīti apdraudējumi, kas noved pie dabas katastrofām, piemēram, sausuma, ekstremāliem laikapstākļiem u. c., un to nevienlīdzīgā sociālā un ekonomiskā ietekme uz mājāsaimniecībām, kopienām un valstīm.
- Jūras līmeņa paaugstināšanās un tās atstātās sekas uz valstīm (piemēram, mazo salu valstīm).
- Ar klimata pārmaiņām saistīta migrācija un bēgļu plūsma.
- Klimata pārmaiņu novēršanas, mazināšanas un pielāgošanās stratēģijas, to saistība ar reaģēšanu katastrofu gadījumos un katastrofu riska mazināšanu.
- Vietēja, valsts un globāla līmeņa iestādes, kuras nodarbojas ar klimata pārmaiņu jautājumiem.
- Vietēja, valsts un globāla mēroga klimata aizsardzības politikas stratēģijas.
- Nākotnes scenāriji (ietverot alternatīvus globālā temperatūras pieauguma skaidrojumu).
- Ietekme, ko rada lielās ekosistēmas (meži, okeāni, ledāji) un bioloģiskā daudzveidība, kā arī iedarbība uz tām.
- Klimata pārmaiņu ētiskie aspekti.

13. ilgtspējīgas attīstības mērķis – planētas aizsardzība

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Izmantot lomu spēles, lai aplēstu un izprastu ar klimata pārmaiņām saistītu parādību ietekmi, aplūkojot šo jautājumu no dažādiem aspektiem.
- Analizēt dažādus klimata pārmaiņu scenārijus, aplūkojot tajos paustos pieņēmumus, prognozētās sekas un attīstības gaitu.
- Izstrādāt un īstenot rīcības projektu vai kampaņu klimata aizsardzības jomā.
- Izstrādāt tīmekļa vietni vai veidot kolektīvu emuāru par klimata pārmaiņu jautājumiem.
- Izstrādāt klimatam draudzīgas dzīves aprakstu.
- Izpētīt piemērus, kā klimata pārmaiņas var paaugstināt katastrofu risku vietējā kopienā.
- Izstrādāt aptaujas projektu, aplūkojot apgalvojumu: „Par atmosfērai nodarīto kaitējumu atbildība ir jāuzņemas lielākajiem piesārņotājiem.”

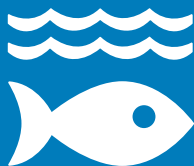
DESMIT RĪCĪBAS SOĻU PLANĒTAS LABĀ

Mudiniet katru skolēnu sākumā individuāli, pēc tam grupās un vēlāk jau klases vai skolas līmenī apdomāt un izstrādāt sarakstu ar desmit rīcības punktiem, ko katrs varētu īstenot cīņā ar klimata pārmaiņām un to ietekmi kā lokāli, tā globāli! Publiskoiet šo rosinājumu sarakstu, piestiprinot pie ziņojumu dēļa skolā vai izplatot tiešsaistē! Ļaujiet klasēm izvēlēties kādu no punktiem un kļūt par konkrētās rīcības vēstnešiem skolā, ar savu piemēru iedvesmojot citus!

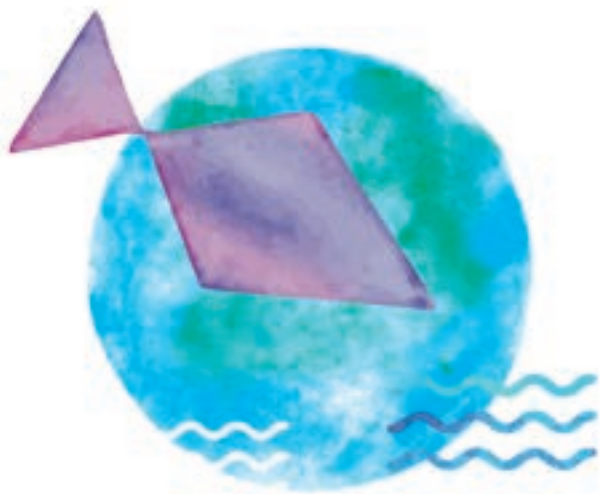
LAIKAPSTĀKĻU PĒTNIEKI

Izstrādājiet laikapstākļu pētījumu! Kopā ar jaunākā vecuma bērniem sagatavojiet grafisku sienas kalendāru, katru dienu fiksējot tās dienas laikapstākļus, veidojot kopsavilkumus un zīmējot laikapstākļu prognozes nākamajai dienai! Vecākus skolēnus aiciniet izpētīt klimatisko apstākļu pārmaiņas Latvijā pēdējos gadu desmitos, kopš veikti klimatisko datu mērījumi! Noskaidrojiet, kuras bijušas karstākās vasaras, vētrainākās diennaktis, aukstākās ziemas, lietainākās sezonas, kas rada šādus ekstremālus laikapstākļus un kā tie ietekmē cilvēku un dabu!

14 DZĪVĪBA ŪDENĪ

**Saglabāt un ilgtspējīgi
izmantot okeānus,
jūras un to resursus,
lai nodrošinātu
ilgtspējīgu attīstību**

14. ilgtspējīgas attīstības mērķis – dzīvība ūdenī

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Hidrosfēra: ūdens aprites cikls, mākoņu veidošanās, ūdens kā nozīmīgs klimata regulētājs.
- Jūras resursu (atjaunojamo un neatjaunojamo) pārvaldība un izmantošana: globālie kopresursi un pārzveja, kvotas un to noteikšana, akvakultūra, jūras aļģes, minerālresursi.
- Ilgtspējīga jūras enerģija (atjaunojamie energoresursi, vējturbīnas un ar tām saistītās domstarpības).
- Jūras ekoloģija – barošanās tīkls, plēsēji un to medījums, sacensība, sabrukums.
- Korāļļu rīfi, piekrastes, mangroves – to ekoloģiskā nozīme.
- Jūras līmeņa paaugstināšanās un valstis, kuras daļēji vai pilnībā zaudēs savas zemes platības; klimata bēgļi un suverenitātes zaudējuma nozīme.
- Okeāni un starptautiskās tiesības: starptautiskie ūdeņi, strīdi par teritorijām, kuģošana ar „izdevīguma karogiem” un ar to saistītie jautājumi.
- Okeānu piesārņojums: plastmasa, mikroplastmasa, notekūdeņi, barības vielas un ķīmiskas vielas.
- Okeāna dzīles un dziļūdens iemītnieki.
- Kultūras saites ar jūru – jūra kā kultūras ekosistēmas pakalpojumu nodrošinātāja: atpūtai, iedvesmai un kultūras identitātes veidošanai.

14. ilgtspējīgas attīstības mērķis – dzīvība ūdenī

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Izstrādāt un īstenot (jauniešu) rīcības projektu saistībā ar zemūdens dzīvi.
- Doties ekskursijās uz piekrastēm.
- Organizēt diskusijas skolās par zvejas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un pārvaldību.
- Izmantot lomu spēles, iejūtoties salu iedzīvotāju situācijā, kad jūras līmeņa paaugstināšanās rezultātā viņiem jādodas prom no savas valsts.
- Izpētīt kultūras un iztikas nodrošināšanas saites ar jūru dažādās valstīs.
- Veikt laboratorijas eksperimentus, lai sniegtu skolēniem pierādījumus par jūras vai okeāna vides paskābināšanos.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Vai mēs esam vajadzīgi okeāniem – vai okeāni ir vajadzīgi mums?”

ŪDEŅU KONTROLES GRUPA

Uzziniet, kā tuvējās ūdenstilpēs var noteikt ūdens kvalitāti un kā to var uzlabot! Sarīkojiet tuvējās ūdenstilpes attīrīšanas talku, atbrīvojot tās krastus no atkritumiem, un noskaidrojiet, kā šie atkritumi var kaitēt ūdenī mītošajiem organismiem! Izgatavojiet informatīvas zīmes par tādu nevēlamu rīcību ūdenstilpju tuvumā, kas var veicināt ūdens kvalitātes pasliktināšanos!

ZIVJU PĒTNIEKA ĀDĀ

Iepazīstiet vietējo zivju pasauli! Noskaidrojiet, kad, kur un kā drīkst makšķerēt Latvijā! Noskaidrojiet, kādas zivju sugas mīt konkrētās ūdenstilpēs un kuras no šīm sugām ir aizsargājamas! Uzziniet, kā veikalā izvēlēties tādu zivi, kura iegūta, ilgtspējīgi apsaimniekojot pasaules ūdeņus! Izveidojiet skolā ekspozīciju par apdraudētajām zivju sugām un informatīvu materiālu par to, kā izdarīt zivij un cilvēkam drošāko izvēli!

15 DZĪVĪBA UZ ZEMES

Aizsargāt, atjaunot un veicināt sauszemes ekosistēmu ilgtspējīgu izmantošanu, ilgtspējīgi apsaimniekot mežus, apkarot pārtuksnešošanos un novērst zemes degradāciju, veicināt tās atjaunošanu un apstādināt bioloģiskās daudzveidības izzušanu

15. ilgtspējīgas attīstības mērķis – dzīvība uz zemes

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Ekoloģija: sacensība, plēsēji un to medījums, kopienas dinamika, enerģijas plūsma caur barošanās tīkliem, izplatīšanās un savvaļas platības.
- Specifiskas ekosistēmas – vietējas un globālas dabiskās ekosistēmas, kā arī cilvēka radītas ekosistēmas, piemēram, apsaimniekoti mežu stādījumi.
- Bioloģiskās daudzveidības apdraudējumi: dzīvotņu izzušana, atmežošana un sadrumstalošana, invazīvās sugas un pārmērīga ekspluatācija (ko rada neilgtspējīgas ražošanas un patēriņa prakses, neilgtspējīgas tehnoloģijas u. c.).
- Izmiršanas draudi: apdraudētās sugas izmirst cita pēc citas, izmiršana ir neatgriezeniska, ilgais laiks jaunas sugas izveidei, sešas masveida izmiršanas.
- Dzīvās dabas atjaunošana un cilvēks kā dziedinošais spēks.
- Klimata pārmaiņas un bioloģiskā daudzveidība, ekosistēmas kā oglekļa piesaistītājas, ekosistēmu saistība ar katastrofu riska mazināšanas iespējām (ekosistēmas kā dabiski šķēršļi dabas radītiem apdraudējumiem).
- Augsne, tās veidošanās un struktūra.
- Pārtuksnešošanās un atmežošana, pasākumi to novēršanai.
- Cilvēka saikne ar dabu – dabiskais es.
- Ekosistēmas pakalpojumi (kultūras, nodrošinājuma, regulatīvie un atbalsta aspekti).
- Evolūcija un ģenētika, ģenētiskie resursi, ētiskie apsvērumi.

15. ilgtspējīgas attīstības mērķis – dzīvība uz zemes

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Kartēt savu apkārtni teritoriju, atzīmējot platības, kurās uzturas dažādas savvaļas dzīvnieku populācijas, to izplatīšanās šķēršļus (piemēram, ceļus), kā arī invazīvo sugu populācijas.
- Intensīvi novērot sugas („bioblitz”) – vienu dienu gadā kopiena apvieno spēkus, lai savā apkārtnē uzskaitītu pēc iespējas lielāku skaitu sugu.
- Organizēt praktiskas darbnīcas par kompostēšanu un demonstrēt organiskās masas veidošanos.
- Doties ekskursijā uz tuvumā esošu parku vai zaļo zonu, lai atpūstos, meditētu vai gleznotu.
- Izveidot pilsētvidē dzīvās dabas dārzu savvaļas dzīvniekiem, piemēram, iestādot bitēm nepieciešamos augus, izveidojot „kukaiņu viesnīcas”, izrokot dīķus un ieviešot citus elementus.
- Atzīmēt Starptautisko mātes Zemes dienu (22. aprīlī) un / vai Pasaules vides dienu (5. jūnijā).
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Kādēļ bioloģiskā daudzveidība ir tik nozīmīga?”

VEĢETĀRĀS DIENAS SKOLAS ĒDIENKARTĒ

Izpētiet, kādu ietekmi uz vidi globālī atstāj lopkopība! Aiciniet kādu skolas vai klases palodzi pārvērst par miniatūru garšaugu dobi, kur par dārzniekiem kļūst paši skolēni! Katrā klasē izstrādājiet savu veģetārās maltītes recepti sociālo tīklu vietņu ieraksta vai video formātā un dalieties tajās ar citiem! Aiciniet skolas virtuvī vismaz vienu dienu mēnesī (vai pat nedēļā) pasludināt par veģetāro dienu!

SKOLAS DABAS TAKA

Aiciniet izzināt visu dzīvo skolas apkaimē! No dabai draudzīgiem materiāliem izgatavojiet sugu nosaukumu plāksnītes un izvietojiet tās pie skolas telpaugiem, apkaimes kokiem, krūmiem u. c. augiem! Pēc pašu izstrādāta dizaina izgatavojiet informatīvu plāksni vai izveidojiet video stāstu par biežāk sastopamajiem putniem apkaimē! Noskaidrojiet, kuras sugas ir invazīvas un kāpēc tās nav vēlamas mūsu dabā!

16 MIERS, TAISNĪGUMS,
LABA PĀRVALDĪBA

Veicināt miermīlīgu un iekļaujošu sabiedrību ilgtspējīgai attīstībai, nodrošināt taisnīgas tiesas pieejamību visiem un izveidot efektīvas, atbildīgas un iekļaujošas institūcijas visos līmeņos

16. ilgtspējīgas attīstības mērķis – miers un taisnīgums

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Taisnīguma definīcijas: atlīdzināšanas un atjaunošanas princips.
- Pasauls mēroga līgumi un nolīgumi kara, miera un bēgļu jautājumos.
- Noziegums un sods, tiesību un sodu salīdzinājums dažādās pasaules valstīs.
- Korupcija un tās apmēra noteikšana.
- Taisnīgums klimata jautājumos.
- Nelikumīga ieroču tirdzniecība.
- Taisnīgums tirdzniecības jautājumos.
- Narkomānija un narkotiku tirdzniecība.
- Bērnu darbs un bērnu ekspluatēšana.
- Starptautiskā krimināltiesā un tās loma.

16. ilgtspējīgas attīstības mērķis – miers un taisnīgums

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Izmantot lomu spēles, iejūtoties situācijās, kad cilvēki no dažādām pasaules valstīm kļūst par netaisnības upuriem.
- Veidot dialogus par taisnīgumu un vienlīdzību starp dažādu ticību pārstāvjiem skolās un studentu pilsētīnās.
- Organizēt ekskursiju uz vietējo tiesas namu vai policijas iecirkni.
- Izveidot savā skolā plakātu „Ko nozīmē godīgi / taisnīgi?”.
- Apspriet jautājumus par taisnīgumu vēsturiskā un kultūras kontekstā (piemēram, cilvēki, kas pazuduši Argentīnā, apartheīds Dienvidāfrikā u. c.) un to, kā šīs tiesiskuma problēmas ir radušās.
- Atzīmēt Starptautisko miera dienu (21. septembrī).
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Kāda būtu pasaule, kurā valda miers?”

CILVĒKTIESĪBU EKSPERTS

Iepazīstieties ar ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas saturu tās ilustrētajā versijā <https://www.un.org/en/udhrbook/> un sagatavojiet savu deklarācijas ilustrēto versiju latviešu valodā! Savu veikumu izvietojiet skolā ikvienam brīvi pieejamā vietā! Izpētiet organizācijas, kas Latvijā un pasaulē rūpējas par cilvēktiesību ievērošanu!

SKOLAS UZVEDĪBAS ABC

Dalieties idejās, kā ikdienā skolas vidē nodrošināt mieru un taisnīgumu! Apziniet, kas ir lielākie izaicinājumi to nodrošināšanā, un apkopojiet idejas, kā izaicinājumus atrisināt! Noslēgumā izstrādājiet savas skolas uzvedības ABC, ietverot piecus svarīgākos rīcības soļus, lai veicinātu miermīlīgas sabiedrības veidošanos skolā! Jaunpieņemtos soļus pārvērtiet piktogrāfiskās ceļazīmēs, kuras būtu iespējams izvietot skolā! Katrai ceļazīmei veltiet tematisku dienu vai nedēļu, iepazīstinot ar tās būtību un nozīmi!

17 SADARBĪBA

**Stiprināt globālās
partnerības īstenošanas
līdzekļus un atjaunot
globālo partnerību
ilgtspējīgai attīstībai**

17. ilgtspējīgas attīstības mērķis – sadarbība mērķu īstenošanai

Ierosinātie temati mērķa sasniegšanai

- Globāla mēroga partnerības starp valdībām, privāto sektoru un pilsonisko sabiedrību ilgtspējīgas attīstības jomā, dalītā atbildība un iespējamie konflikti starp dažādiem dalībniekiem.
- Vietējas, valsts un globālas sistēmas un struktūras, varas attiecību dinamika.
- Globālā pārvaldība un politikas, globālais tirgus un tirdzniecības sistēma ilgtspējīgas attīstības aspektos.
- Izaicinājumi, kas neļauj izveidot ilgtspējīgas attīstības principos balstītu globālo pārvaldību un tirgu.
- Globālais pilsoniskums un iedzīvotāji kā pārmaiņu veicinātāji ilgtspējīgas attīstības jomā.
- Piekļuve zinātnei, tehnoloģijām un inovācijām, zināšanu apmaiņa un sadarbība šajās jomās.
- Interneta pieejamības globālais sadalījums.
- Sadarbība un palīdzība attīstības jomā, no dažādiem avotiem iegūti papildu finanšu resursi jaunattīstības valstīm.
- Spēju veidošana, lai atbalstītu valstu izstrādātos plānus visu ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai.
- Ilgtspējīgas attīstības jomā panāktā progresa novērtēšana.

17. ilgtspējīgas attīstības mērķis – sadarbība mērķu īstenošanai

Mācību pieeju un metožu piemēri mērķa sasniegšanai

- Veidot partnerības vai globālu attālināto mācību pieredzi internetā starp skolām, augstskolām vai citām iestādēm no dažādiem pasaules reģioniem (dienvidi–ziemeļi, dienvidi–dienvidi).
- Analizēt klimata pārmaiņu, bioloģiskās daudzveidības u. c. globālo politiku izstrādi un īstenošanu.
- Analizēt ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanā panākto progresu globālā un valsts līmenī, noteikt, kas to veicina un kas – kavē.
- Plānot un īstenot informētības uzlabošanas kampaņu par ilgtspējīgas attīstības mērķiem.
- Izspēlēt dažādas simulācijas saistībā ar globālajās konferencēs notiekošajām sarunām (piemēram, ANO simulāciju).
- Plānot un īstenot (jauniešu) rīcības projektu par ilgtspējīgas attīstības mērķiem un to nozīmīgumu.
- Izstrādāt aptaujas projektu, uzdodot jautājumu: „Kā bieži izmantotais teiciens: „Kopā mēs varam!” – attiecas uz ilgtspējīgas attīstības mērķiem?”

DRAUGA PADOMS

Lai veicinātu radošu domāšanu un stiprinātu sadarbības prasmes, aiciniet klasi atrast sadarbības klasi citā pilsētā vai novadā, vai pat valstī! Regulāri ziņojiet cits citam par jaunākajām aktivitātēm ilgtspējīgu attīstības mērķu sasniegšanā savā skolā! Reizi gadā rīkojiet ideju tirgu ilgtspējīgai skolai! Dodieties apmaiņas braucienos vai rīkojiet pieredzes apmaiņu tiešsaistē!

ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶU ZIŅU EKRĀNS

Iedvesmai bieži palīdz citu jau paveiktie darbi. Izveidojiet skolā vai skolas tiešsaistes komunikācijas kanālos ilgtspējīgas attīstības mērķu stūrīti, kur ik nedēļu publicējat kādu labās prakses piemēru no citām pasaules valstīm šo mērķu sasniegšanā! Līdzās piemēram piedāvājat arī savu tās nedēļas ideju vai mazu ieteikumu ikdienas rīcībai, aicinot skolas saimi dalīties paveiktajā, publicējot ierakstus sociālo tīklu vietnēs!